

Sadreddin Konevî'nin Eğitim Düşüncesinde Münasebet Kavramı

The Concept of Relationality in Sadraddin Konawî's Education Thought

Büşra MOLLAAHMETOĞLU

Öğretim Görevlisi, Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi, Dini İlimler Fakültesi, Din
Eğitimi Ana Bilim Dalı

Instructor, Cyprus University of Social Sciences, Faculty of Religious Sciences,
Department of Religious Education, Lefkoşa / KKTC

busra.mollaahmetoglu@kisbu.edu.tr

ORCID ID: orcid.org/0000-0002-3904-8429

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Tez Özeti / Thesis Summary

Geliş Tarihi / Date Received: 10 Nisan / April 2019

Kabul Tarihi / Date Accepted: 19 Nisan / April 2019

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Haziran / June 2019

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Atıf / Citation: Mollaahmetoğlu, Büşra. Tez Özeti: "Sadreddin Konevî'nin Eğitim Düşüncesinde Münasebet Kavramı / Thesis Summary: The Concept of Relationality in Sadraddin Konawî's Education Thought". *kid: kisbu ilahiyat dergisi / journal of kisbu ilahiyat* 1 (Haziran / June 2019/1) 1: 175-179.

DOI:

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/kisbu> | <mailto:kisbuilahiyatdergisi@kisbu.edu.tr>

Copyright © Published by Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi, Dini İlimler Fakültesi / Cyprus University of Social Sciences, Faculty of Religious Sciences, Lefkoşa, Cyprus

Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Araştırmanın Konusu, Amacı ve Yöntemi *

Münasebet kavramı, Sadreddin Konevî'ye göre kişinin kendi iradesiyle mutlak varlıkla irtibat kurmasıdır. Ona göre bu bağlamda dini anlamak, inanmak ve inanç noktasına taşımak Allah-insan münasebetini anlamak önemli bir konu olmuştur. Konevî, münasebet kavramı üzerinde durarak insanın kendi isteği ile mutlak varlıkla ilişkisini incelemiş ve Konevî'nin eğitim düşüncesinde Allah-insan münasebetine yüklediği manaları ortaya çıkarmıştır.

Araştırma, bir betimleme çalışması olarak Konevî'nin eğitim düşüncesinde münasebet kavramını açıklamayı esas almıştır. Çalışmada Konevî'nin eserlerinin incelenmesi, kaynakların toplanması, analizi, sınırlarının çizilmesi, oluşan problemlere karşı belli metotların geliştirmesi gibi belli esaslara bağlı kalınmış konu bütünlüğünün dışına çıkılmadan onun konu düşünceleri sistemli bir şekilde aktarılmıştır.

Çalışmada, Konevî'nin eğitim düşüncesinde Allah-insan arasındaki münasebet kavramının mahiyeti ve Konevî'nin münasebet kavramına yüklediği anlamın din eğitimi bağlamında ilişkisi gibi konular incelenmiştir.

Sadreddin Konevî'nin Eğitim Düşüncesinde Münasebet Kavramı

Sadreddin Muhammed b. İshak b. Muhammed b. Yusuf b. Ali el-Konevî(1209), 13. asırda tasavvufun en parlak döneminde yaşamıştır.1228-1245 yıllarında eğitim vermek ve ilim öğrenmek için Şam, Hicaz, Mısır şehirlerine gitmiştir. Anadolu'da bulunan Moğol baskını yüzünden bir süre geri dönemeyen Konevî, bu şehirlerde uzun yıllar kalmıştır. Konevî aileden gelen maddi imkânları kullanarak eğitimi için seyahatler düzenlemiş devrin ünlü âlimlerinden ilim öğrenmiştir. Hadis, Tefsir, Fıkıh, Tasavvuf alanında eğitim görerek hafızlığını tamamlamıştır. Daha sonra Konya'ya yerleşen Konevî, ömrünün son zamanlarında Konya'da kalarak burada eğitim halkalarını

---

* Mollaahmetoğlu, Büşra. *Sadreddin Konevî'nin Eğitim Düşüncesinde Münasebet Kavramı / The Concept of Relationality in Sadraddin Konawi's Education Thought*, danışman: Ramazan Gürel, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2018/İstanbul.

oluşturmuş ve dersler vermiştir. Konya'da ikamet ettiği için *Konevî* lakabı ile anılmıştır.

Konevî'nin eserlerinin çoğunda soyut bir dil ve zengin bir içerik görülür. Çalışmamızın içinde de yer alan Konevî'ye ait eserleri şu şekilde sıralabiliriz: Kırk Hadis Şerhi, Sadreddin, Konevî ile Nasireddin Tûsî Arasında Yazışmalar, Fusûsu'l-Hikem'in Sırları, İlâhî Nefhalar, Vahdet-i Vücûd ve Esasları, Yazışmalar, Kırk Hadis Şerhi, Fatiha Tefsiri, Tasavvuf Metafiziği, Mir'âtü'l-Ârifin'dir.

Konevî, dönemin ünlü âlimlerinden farklı ilimler öğrenmiş kendini ilim yolundan ayırmamıştır. Bu âlimlerinden en önemlisi babasının yakın dostu İbnü'l Arabî'dir. Konevî, İbnü'l-Arabî'den fikri ve felsefi yönden etkilenerek düşüncelerini şekillendirmiştir. O eserlerinde İbnü'l Arabî'nin düşüncesinden etkilendiğine özellikle vurgu yapmıştır. Şeyh ve imam diyerek ona olan bağlılığını vefatına kadar devam ettirdiği görülmektedir. Konevî'nin yaşadığı yüzyıl tarikatlar dönemi olarak da anılmaktadır. Bu dönemde Muhyiddin İbnü'l Arabî (ö.1240), Mevlana Celaleddin Rûmî (ö.1273), Evhaduddin Kirmani (ö.1237), Burhaneddin Muhakkık (ö.1262), Hacı Bektaş Veli (ö.1271) gibi ünlü âlim ve mutasavvıflar ile görüşmüş dersler almış ve düşüncelerini şekillendirmiştir.

Konevî, dönemdeki kişilerden farklı olarak felsefe ile ilgilenmiş, ilimleri sınıflandırmaya tabi tutmuş ve manevi eğitim ile ilgilenmiştir. Ona göre eğitimin asıl amacı, insanın kendi çabasıyla varlığı anlamlandırıp mutlak hakikate ulaşmasıdır. Konevî'nin genel olarak düşünceleri akıl ve vahiy ışığındadır ancak insan aklının her şeyi bilemeyeceğini de savunarak müşahede yöntemini de eklemiştir. Bu düşüncelerini ifade ederken Konevî, eserlerinde daha çok semboller kullanır. Belli bir düşünce olgunluğuna ulaşanların anlayabileceği bir üslubu vardır.

Konevî'ye göre *münasebet* kavramını, mutlak hakikate ulaşma gayretinde olan insanın hikmet kavramı üzerinden yaratan ile ilişki kurma yolu olarak tanımlamıştır. Allah-âlem arasında oluşan münasebet genel olarak Hakk ve insan arasındaki ilişki olarak incelenmektedir. Konevî'nin düşüncesinde münasebet kavramı, Allah ve insan arasında oluşan rabita(bağ) âlemin yaratılması, sudur etmesi, insanın Allah'a yönelip irtibat halinde olması

şeklinde izah edilmiştir. O, münasebet kavramını üst kavram olarak değerlendirip düşüncelerini *irtibat*, *inâbe* ve *müşahede* kavramları ile desteklemektedir. Çünkü Allah-insan münasebetinde karşılıklı kurulan irtibatla insan yaratıcıya yönelim halindedir. Konevî insanın fitraten inanma ihtiyaçlı olmasını, insanın inâbeli olarak varolma çabası içerisinde müşahede kavramı ile açıklamaktadır.

Konevî'nin, tasavvuf literatüründe münasebet kavramıyla ilgili kullandığı diğer kavramlar *muhabbet-sadakat*, *kurb-fitrat*, *ülfet* kavramlarıdır. Onun anlayışında muhabbet kavramı, insanın Hakk'a inâbeli olarak karşılıklı olarak kurduğu sevgi ilişkisidir. Muhabbetin derecesi, aralarındaki münasebet derecesine göre değişmektedir. Kurb kavramı da muhabbetle birlikte insanın, Hakk'a ibadetler vasıtasıyla yakınlaşması ve münasebet kurması olarak tanımlanmıştır. Ülfet ise muhabbetten gelen Hakk ile kurulmuş münasebettir. Konevî, Hakk'a ulaşmayı muhabbetten kaynaklı olduğunu ve mutlak hakikati bulmak için ülfet kapısının açık olması gerektiği vurgusunda bulunmuştur.

Konevî, eğitim düşüncesinde münasebet kavramını, bilgi, varlık ve insan görüşleri ile açıklamıştır. Mümkün ve zorunlu varlık ayrımları, Allah-insan münasebeti olarak Konevî düşüncesinde şekil almıştır. Bu bağlamda zorunlu varlık ile mümkün varlık konumunda olan Allah ve insanın birbiri ile kurduğu münasebet, Konevî'nin eğitim düşüncesinde ortak bir payda da buluşmaktadır. Konevî'nin varlık düşüncesinde münasebet kavramını, sudur, yaratma, sebep, vesilecilik gibi konularda da görmemiz mümkündür.

Konevî'nin bilgi anlayışının temelinde Allah ve âlemin yer aldığını buna bağlı olarak Allah-insan münasebetinin oluştuğunu söyleyebiliriz. Varlık olarak oluşan ve varlığa sudur eden bir bilmenin oluşu ve gerçek bilgiye ulaşma münasebetten kaynaklıdır. Konevî'nin, varlık düşüncesindeki münasebet kavramı bilgi ve kemale ulaşma yolunun içerisinde vuku bulmuştur. Yani o, varlık düşüncesi içerisinde bilgi anlayışını oluşturmuştur. Bu manada Konevî'de, varlık-bilgi ilişkisine baktığımızda birbiri ile yakından ve tamamlayıcı bir bağ olduğu görülmektedir.

Konevî'nin münasebet kavramıyla ilgili ilişki kurduğu bir diğer kavram da *din* kavramıdır. Ona göre din, Allah-insan arasında oluşan bir iman bağıdır. Kişi imanı ve amelleriyle Allah ile irtibat kurarak kendini bilmektedir. Din, bu

anlamda karşılıklı bir nizam ve düzen kurmak suretiyle kul ile Allah arasında oluşan bir münasebeti ifade eder. Konevî'ye göre din-münasebet ilişkisinin başka bir mahiyeti, kulun Allah'ı anarak ona ulaşması ve ibadet etmesidir.

Konevî'ye göre Allah-insan münasebeti çizgisinde bilen ve bilinen arasındaki münasebetin oluşması ve bunun davranış şekline dönüşmesi ancak *eğitim* ile mümkündür. Ona göre eğitim sadece zihnimizi değil duyu dünyamızı da şekillendiren bir faaliyettir. O, eğitim kavramını münasebet kavramı ile beraber kullanılarak insanın, Allah'a ulaşmasında manevi eğilimlerini kontrol altına almasında yol göstermektedir. Sufi kimliğiyle Konevî, eğitimi mutlak varlığa ulaşmak nefsi terbiye etmek ve bu yolda çaba göstermek olarak atfetmektedir. Bunun için ruhun şekillenmesi için nazari eğitime önem vermiştir.

Konevî'ye göre sabitelerle oluşturulan anlayış kişinin düşünce dünyasında kendi anlamasını ve bilgisini sınırlayacaktır. O, Hak ve halk arasındaki ilişkinin sürekli, değişen ve dönüşümlü olarak kendine has bilgilerin ve iradelerin üzerinde durmuştur. Bu anlayışı insanın özel yönü şeklinde adlandırmıştır. Bu yön Allah ile kulu arasında bir bütün olarak birbiri ile bağlanmayı ifade etmektedir. İnsanın, Allah ile münasebeti, fitri olarak kendi varlığını anlamlandırma gayreti içinde oluşu, bir inâbe çabası içinde kendini sorgulaması aynı zamanda din eğitiminin de amaçlarından biri sayılmaktadır. Bu bağlamda Konevî'nin düşüncesinde, insanın dini anlaması, inanması ve inanç noktasına taşınması için verilen eğitimin, Allah-insan münasebeti içerisinde alan içerisinde önemli bir yere sahiptir.